

მართლმსაჯულება **4**'12
კანონი

Justice and Law Legal Journal
#4(35)'12

ერთგულეზის მოვალეობა, როგორც უმრავლესობისა და უმცირესობის ქმედების მასშტაბი საკორპორაციო სამართალში

გერმანული სამართლის მაგალითზე

ირაკლი გურდული

სრული პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დეკანი

I. შესავალი

ნებისმიერი კომპანიის წარმატებით ფუნქციონირების წინაპირობა თავად ამ საზოგადოებაში პარტნიორთა უფლებებისა და სანარმოს ინტერესების პატივისცემაა. იქიდან გამომდინარე, რომ თავისი სამართლებრივი შინაარსით საზოგადოებაც, გარკვეულწილად, ვალდებულებითსამართლებრივ კატეგორიად უნდა განიხილებოდეს და სამართალურთიერთობის სახეს ატარებდეს, ამ ურთიერთობის მონაწილეთა უფლებების დაცვა მასში მონაწილე ყოველი სუბიექტის ერთ-ერთი ცენტრალური მოვალეობა იქნება. მონაწილისადმი კეთილსინდისიერი დამოკიდებულება და მისი უფლებებისა და ინტერესების გათვალისწინება და დაცვა მთელი კერძოსამართლებრივი ბრუნვის ქვაკუთხედი. სწორედ ამას აღიარებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილიც, რომლის თანახმადაც, კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეები ვალდებული არიან ამ ურთიერთობასთან დაკავშირებული უფლებები და მოვალეობები კეთილსინდისიერების ფარგლებში განახორციელონ. შესაბამისად, საზოგადოების წევრთა ურთიერთდამოკიდებულება არა

მხოლოდ ერთმანეთის მიმართ, არამედ საზოგადოების მიმართ, სწორედ რომ ასეთი კეთილსინდისიერების საზომით უნდა განისაზღვრებოდეს. უფლების კეთილსინდისიერად გამოყენება და მოვალეობებისადმი პასუხისმგებლობითი დამოკიდებულება საკორპორაციო სამართალში იმ მასშტაბს ქმნის, რომლის დარღვევაც გარკვეულ იურიდიულ სანქციებთან არის დაკავშირებული. ამ მოვალეობათა პატივისცემისა და დაცვის სამართლებრივ საფუძველს პარტნიორებს შორის დადებული გარიგება წარმოადგენს, რომლითაც ისინი საზოგადოების ჩამოყალიბებაზე თანხმდებიან. სწორედ ამ შეთანხმებით¹ ფუძნდება მათ შორის უფლებებისა და მოვალეობების პატივისცემის, დაცვისა და მათი კეთილსინდისიერად შესრულების ვალდებულება. მათი დაუცველობა და აქედან გამომდინარე (შედეგობრივი თვალსაზრისით), ყოველგვარი სანქციის დაუნესებლობა საზოგადოების წევრებს აღვირახსნილი მოქმედებებისკენ უბიძგებდა, რაც მათ მხოლოდ პირადი „ეგოისტური“ ინტერესების სადარაჯოზე დააყენებდა. ამის თავიდან ასაცილებად საკორპორაციო სამართალში დიდი ხანია აღიარებული და განვითარებულია ერთგულების მოვალეობის პრინციპი, რომლის დაუცველობაც, კონკრეტული შემთხვევის განხილვისას, შესაძლოა, გარკვეული სამართლებრივი სანქციის დაკისრების საფუძველიც გახდეს.

აღნიშნული სტატია მიზნად ისახავს ქართველ მკითხველს მიაწოდოს ზოგადი ინფორმაცია საკორპორაციო სამართალში აღიარებული და დადგენილი ერთგულების მოვალეობის შესახებ. ნაშრომი შესავლის (I), ძირითადი ნაწილის, სადაც ერთგულების მოვალეობის ზოგად სტანდარტზე, უცხოური სასამართლო პრაქტიკის ჩვენებით დომინანტი და მინორიტარი პარტნიორის მიერ ხმის უფლების ბოროტად გამოყენების შედეგად ერთგულების მოვალეობის დარღვევის თაობაზეა მსჯელობა (II) და დასკვნისაგან შედგება (III).

II. საკორპორაციო სამართლებრივი ერთგულების მოვალეობის ზოგადი სტანდარტი

საზოგადოების ხელშეკრულებაზე დაფუძნებული ერთგულების მოვალეობა ორგვარი მოქმედებით ხასიათდება:² ერთი მხრივ, იგი მიმართულია საზოგადოების წევრთა ურთიერთდამოკიდებულებისაკენ, ხოლო მეორე მხრივ, წევრებსა და საზოგადოებას შორის დამოკიდებულებისაკენ.³ ამიტომ იგი არსებობს როგორც თანაპარტნიორებთან, ისე საზოგადოებასთან დამოკიდებულებაში.⁴ ერთგულების მოვალეობა, გარკვეულწილად, მისი ინტენსიურობით ხასიათდება, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი ხდება მისი მოქმედების საზომი და მასშტაბი. ამხანაგური ტიპის საზოგადოებებში,⁵ სადაც ორგანიზაციული სტრუქტურა პერსონალურ ხასიათს ატარებს, ერთგულების მოვალეობა გაცილებით უფრო ინტენსიურ სახეს ღებულობს, ვიდრე ეს დიდ კაპიტალურ საზოგადოებაშია, სადაც აქციონერთა წრე რამდენიმე ასეულ პარტნიორს აღემატება. ამიტომაც ამბობენ, რომ ერთგულების მოვალეობის ინტენსიურობა დამოკიდებულია, თუ როგორ არის ჩამოყალიბებული და მოწყობილი თავად ეს საზოგადოება⁶ და როგორი ‘რეალური სტრუქტურა’ უდევს მას საფუძველად.⁷

ერთგულების მოვალეობის შინაარსს საწარმოს საერთო მიზნის მიღწევისაკენ სწრაფვა წარმოადგენს,⁸ ხოლო დარღვევა ერთგულების მოვალეობის დარღვევად განიხილება. ერთგულების მოვალეობის შინაარსისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არაპიროვნული ინტერესების მხედველობაში მიღების ვალდებულება,⁹ რადგანაც წარმოების პროცესში შესაძლებელია, დღის

წესრიგში დადგეს აქციონერის პირად ინტერესსა და საზოგადოების ინტერესს შორის კონფლიქტის საკითხი. ამიტომ აქციონერი შებოჭილია ერთგულების მოვალეობით, რომელიც ძირითადად კონკრეტული შემთხვევის განხილვისას უნდა დადგინდეს. შინაარსიდან გამომდინარე, ერთგულების მოვალეობა პარტნიორის ქმედების მასშტაბსაც ადგენს. ამიტომაც მიიჩნევა, რომ ერთგულების ვალდებულება პარტნიორის ის უმნიშვნელოვანესი მოვალეობაა, რომელიც მისი ქმედებიდან გამომდინარეობს. შესაბამისად, ერთგულების მოვალეობა პარტნიორის „ქმედების მოვალეობაა.“¹⁰ აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ერთგულების მოვალეობის საზომს წარმოადგენს ის, თუ რა ქმედებებს ახორციელებს აქციონერი (პარტნიორი).¹¹ დგას იგი მხოლოდ საკუთარი პირადი ინტერესების სადარაჯოზე და ამით ზიანს აყენებს მის თანაპარტნიორებს და/ან საზოგადოებას, თუ მისთვის უპირატესი საწარმოს ინტერესია. ამ დროს მნიშვნელოვანია სწორედ თანაფარდობა აქციონერის ინტერესსა და საზოგადოების ინტერესს შორის.¹² ინტერესთა ასეთი ბალანსი და საზოგადოების პარტნიორისათვის მისი პრიმატის დანესების მოთხოვნა უშუალოდ უკავშირდება წევრობის სტატუსს. პარტნიორს იმიტომაც მოეთხოვება ერთგულების მოვალეობის დაცვა, რომ იგი აღნიშნულ საწარმოში წევრობის უფლებამოსილებათა ერთობლიობის მატარებელია. ამიტომაც, ერთგულების მოვალეობა წევრობის ძირითად მოვალეობად განიხილება.¹³

ის, თუ როგორ უნდა მოიქცნენ საზოგადოების პარტნიორები ერთმანეთისა და საზოგადოების მიმართ, არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული სუბიექტურ ფაქტორზე. თუმცა, ვერც ობიექტური ფაქტორი გააკეთებს ერთგულების მოვალეობის კონკრეტულ ჩამონათვალს და ვერც გარკვეულ სამართლებრივ ჩარჩოში მოაქცევს მას. ერთგულების მოვალეობა ეთიკური კატეგორიაა. ამიტომ მისი მოქცევა კონკრეტულ იურიდიულ მოცემულობაში წარმოუდგენელი იქნებოდა. იქიდან გამომდინარე, რომ ერთგულების მოვალეობის ინტენსიურობა და მოცულობა საზოგადოების რეალური სტრუქტურიდან და კონკრეტული გარემოებების შეფასებიდან უნდა მომდინარეობდეს, მას (ერთგულების მოვალეობას) უფრო სამოსამართლო სამართლის სფეროში აქცევს.¹⁴ ის, დაირღვა თუ არა ერთგულების მოვალეობა, მხოლოდ კონკრეტული შემთხვევის შემომწმებისა და შეფასების შედეგად შეიძლება გაირკვეს. ამიტომ ერთგულების მოვალეობის დარღვევას ინდივიდუალური მიდგომა ესაჭიროება.

ერთგულების მოვალეობა პერსონალური საზოგადოების სამართალში განვითარებული ინსტიტუტია, რომელმაც ბინა კაპიტალურ საზოგადოებათა სამართალშიც დაიდო. ამის თაობაზე გერმანიის ფედერალურ უმაღლეს სასამართლოს რამდენიმე ცნობილი გადაწყვეტილება აქვს მიღებული.¹⁵ ამიტომ დამკვიდრდა შეხედულება, რომ ერთგულების მოვალეობა კავშირშიც¹⁶ იგივე ფუნქციის მატარებელია, როგორც ფუნქციაც მას სამოქალაქო სამართალში აქვს, კერძოდ, რა ფუნქციითაც მას გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 242-ე პარაგრაფი განიხილავს (სამოქალაქოსამართლებრივი ვალდებულებითი ურთიერთობა).¹⁷ სააქციო სამართლისათვის, ერთი შეხედვით, მიუღებელი უნდა ყოფილიყო ასეთი მიდგომა. სს რთული სტრუქტურული ერთეულია. იგი საჯარო მიზნის მისაღწევად და ფუნქციების განსახორციელებლად შექმნილი წარმონაქმნია. მისი თავისებურება ის არის, რომ ამ სამართლებრივ ფორმაში მონაწილეობა ანონიმური კაპიტალის არსებობას უშვებს. ეს ნიშნავს, რომ დიდ სს-ებში შესაძლოა, პარტნიორებმა საერთოდ არ იცოდნენ ერთმანეთის ვინაობის შესახებ. როგორც წესი, ისინი საერთოდ არ იცნობენ ერთმანეთს. ისინი საზოგადოებაში მხოლოდ კაპიტალით მონაწილეობენ. უმრავლეს შემთხვევაში, ისინი არც საწარმოს მართვის საქმეში არიან ჩაბმულნი. ამიტომ მათთვის ერთგვარად გაუგებარიც

უნდა იყოს თუ რატომ უნდა ამოძრავებდეთ სხვა თანაპარტნიორების მიმართ „პასუხისმგებლობის გრძნობა.“ მათთვის ხომ საკუთარი (მატიერიალური) ინტერესია პრიორიტეტული. ამიტომ ერთგულების მოვალეობის დაცვა, ერთი შეხედვით, მხოლოდ დახურული ტიპის სს-ში შეიძლება ყოფილიყო დასაშვები. ასეთ საზოგადოებაში კორპორაციის რეალური სტრუქტურა შესაძლოა უფრო მიაგავდეს ამხანაგური ტიპის საზოგადოებას, სადაც პარტნიორებს შორის ისეთი კავშირურთიერთობა არსებობს, რომელიც მათი მხრიდან პატივისცემისა და ურთიერთინტერესებისა და უფლებების დაცვას მოითხოვს. ღია ტიპის სს-ში ეს წარმოუდგენელი იქნებოდა.¹⁸ თუმცა, ახალმა სამართალგანვითარებამ საფუძველი იმ მოსაზრებას ჩაუყარა, რომ ერთგულების მოვალეობის გამოჩენა არა მხოლოდ დახურული ტიპის სს-ებში უნდა იყოს სახეზე, არამედ ღია ტიპის სს-ებშიც.¹⁹ ხანდახან უმრავლესობაში მყოფ აქციონერებს და უმცირესობას შორის ისეთი ვითარება ყალიბდება, რა დროსაც იგი შეუძლებელია აიხსნას და განიმარტოს სწორედ იმ დოგმატიკის გამოყენების გარეშე, რომელსაც ეყრდნობა ამხანაგური ტიპის საზოგადოება და შპს ერთგულების მოვალეობის საკითხების გადანყვეტასთან მიმართებით.²⁰ ამიტომ მიჩნეულია, რომ „ასეთ სიტუაციაში ყურადღება უფრო სამენარმეო საქმიანობის რეალურ სახეს უნდა მიექცეს, ვიდრე მის სამართლებრივ ფორმას“, ²¹ სხვა სიტყვებით, უფრო შინაარსს და არა მასში გამოხატულ ფორმას.

იქიდან გამომდინარე, რომ საკორპორაციოსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა კორპორაციული ურთიერთობიდან იღებს სათავეს, მისი დაცვის ადრესატები არიან სს და აქციონერები. მესამე პირებს ამ მოვალეობის დაცვა, როგორც წესი, არ ეხებათ. მართალია, სს-ის ორგანოებმა (სამეთვალყურეო საბჭო და გამგეობა) სს-სთან და აქციონერებთან მიმართებით უნდა დაიცვან საკორპორაციოსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა, მაგრამ თავად მათ შორის ურთიერთობისას იგი უმნიშვნელოა და არანაირ სამართლებრივ დატვირთვას არ ასრულებს. ამის საპირისპიროდ, სამეთვალყურეო საბჭოსა და გამგეობის წევრთა ერთგულების მოვალეობა (ერთმანეთის მიმართ) დაფუძნებულია „სხვისი ქონებისა და სამენარმეო-ხელმძღვანელობითი შანსების“ კეთილსინდისიერად გამოყენების (წარმართვის) ვალდებულებაზე.²² როგორც ზემოთ მოტანილი არგუმენტებიდან ჩანს, ერთგულების მოვალეობისას გადამწყვეტია ის სამართალურთიერთობა, რომელიც კორპორაციულ ხასიათს ატარებს, ანუ ამ შემთხვევაში, მხედველობაში მიიღება კორპორაცია, როგორც სამართალურთიერთობის ერთი მხარე, აქციონერი, როგორც მეორე მხარე, ან აქციონერი და აქციონერი, როგორც ურთიერთობის მონაწილე მხარეები. თუმცა, საინტერესოა საკითხი იმის შესახებ, არსებობს თუ არა ერთი პირის სს-შიც ასეთი ერთგულების მოვალეობის დაცვის მასშტაბი. ამასთან დაკავშირებით, გერმანიის ფედერალურ უმაღლეს სასამართლოს რამდენიმე გადაწყვეტილება აქვს მიღებული. მართალია, ყველა ეს გადაწყვეტილება მხოლოდ შპს-ის სამართლებრივ ფორმას ეხება, თუმცა, მათი გავრცელება და გამოყენება სს-ის მიმართაც სავსებით დასაშვებია. იმ შემთხვევაში, როდესაც სს-ს მხოლოდ ერთადერთი დამფუძნებელი პარტნიორი ჰყავს, საკორპორაციოსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობის დაცვის ვალდებულება არ არსებობს. რასაკვირველია, უმცირესობის მიმართ ასეთი ვალდებულების არსებობა საფუძველს მოკლებული იქნებოდა, რადგან კორპორაცია მხოლოდ ერთი პირისაგან შედგება. რაც შეეხება ამ აქციონერის ერთგულების მოვალეობას თავად სს-სთან დამოკიდებულებაში, სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, აქციონერს ერთგულების მოვალეობის დაცვა სს-ის მიმართ ასევე არ მოეთხოვება. თუმცა, კომენტარულ ლიტერატურაში ამ საკითხის მიმართ გარკვეული კრიტიკაა გამოთქმული, რომელიც მესამე პირთა

კრედიტორთა ინტერესების დაცვას უკავშირდება: იმ დროს, როდესაც კრედიტორთა ინტერესს ზიანი შეიძლება მიადგეს აქციონერის არასწორი ქმედების გამო (რომელშიც ერთგულების მოვალეობის დარღვევას მოვიაზრებდით, მაგალითად, საწესდებო კაპიტალის ხელყოფა და ამით კრედიტორთა მოთხოვნის დაკმაყოფილების გარანტიის შელახვა), მაშინ ამ ერთადერთ აქციონერსაც მოვთხოვდით სანარმოს მიმართ ერთგულების მოვალეობის გამორჩენას.²³

1. მოვალეობის დაცვა ხმის უფლების გამოყენებისას

ერთგულების მოვალეობის დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აქციონერის მიერ ხმის უფლების გამოყენებისას. ხმის უფლების გამოყენება ხდება აქციონერთა საერთო კრებაზე. სწორედ ეს არის ის ორგანო, სადაც საზოგადოების ძირითადი პოლიტიკა და ნება ფორმირდება. ერთგულების მოვალეობის მასშტაბი კი, ამ კრებაზე აქციონერის მიერ ხმის მიცემის (ანუ მისი მხრიდან ქმედების განხორციელების) გამოყენების საზომსაც ადგენს. აქ მხედველობაშია ის გარემოება, რომ აქციონერმა ერთგულების მოვალეობა, როგორც წესი, სწორედ მისაღებ გადანყვეტილებასთან დაკავშირებით უნდა გამოიჩინოს, რადგანაც მის მიერ კრებაზე მისაღები გადანყვეტილების კენჭისყრის შედეგებზე „ცუდი“ და არამართლზომიერი ზეგავლენა შესაძლოა, საზოგადოებისათვის ან თანაპარტნიორისათვის ზიანის მიყენების საფუძველიც გახდეს. ამიტომ იურიდიული დოგმატიკის მიერ, გარკვეულწილად, პარტნიორის ქმედების ის მასშტაბია მოხაზული, რომლის დაცვაც თითოეული პარტნიორის ზრუნვის საგანს უნდა წარმოადგენდეს. ამასთან, ერთგულების მოვალეობის დარღვევა რელევანტური, უპირველეს ყოვლისა, დომინანტი პარტნიორის მიერ უფლების ბოროტად გამოყენებისას იქნება. თუმცა, თანამედროვე სასამართლო პრაქტიკა უმცირესობაში მყოფი პარტნიორის ქმედებასაც ითვალისწინებს, რათა ამ უკანასკნელის მხრიდან უფლების ბოროტად გამოყენებას არ ჩაეყაროს საფუძველი. მოკლედ, მოვალეობა თანაბარწილად ვრცელდება უმრავლესობაზე და უმცირესობაზე. ამიტომაც საუბრობენ, რომ უმრავლეს შემთხვევაში, კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა აქციონერის სტატუსზე დაფუძნებულ თანამართველობით უფლებას უკავშირდება.²⁴ სასამართლო პრაქტიკიდან რამდენიმე მნიშვნელოვანი გადანყვეტილებას განვიხილავთ, რომლის საფუძველზეც ეს საკითხები კიდევ უფრო ვრცლად განიმარტება.

1.1. დომინანტური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება

დომინანტი აქციონერის ცნება გერმანულ სამართალში არ წარმოადგენს საკანონმდებლო ლეგალურ დეფინიციას.²⁵ კანონში განმარტებულია მხოლოდ აქციონერის მხრიდან საერთო კრების კენჭისყრის შედეგებზე ისეთი ზემოქმედების მოხდენა, რომელმაც შესაძლოა, საზოგადოებას ან პარტნიორს ზიანი მიაყენოს. ამიტომაც საუბრობს იურიდიული ლიტერატურა, რომ კაპიტალური ტიპის საზოგადოებებშიც ერთგულების მოვალეობის ბრალეულმა დარღვევამ ყველა ვარიანტში ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა უნდა წარმოშვას.²⁶ მოთხოვნის წარმოშობა კი, უმეტესწილად, მისი ანაზღაურება/არანაზღაურების საკითხამდე მიგვიყვანს.

როგორც ზემოთ ითქვა, გერმანული სასამართლო პრაქტიკა 1988 წლამდე ყურადღებას მხოლოდ ისეთ ერთგულების მოვალეობაზე ამახვილებდა (და უშვებდა კიდევც), რომელიც სს-ის ინტერესებიდან ამოდიოდა, ანუ საზოგადოებისადმი იყო მიმართული. შესაბამისად, პრაქტიკა

არ აღიარებდა აქციონერის მხრიდან ერთგულების მოვალეობას თანაპარტნიორთა მიმართ. მაგრამ სიტუაცია შეიცვალა, როდესაც გერმანიის ფედერალურმა უმაღლესმა სასამართლომ ორი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღო, რომელიც უახლეს ისტორიაში „ლინოტიპის“ და „გირმესის“ სახელით არის ცნობილი.²⁷ წინამდებარე გადაწყვეტილებებით განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა უმრავლესობაში მყოფი აქციონერის მხრიდან თანააქციონერთა ინტერესებისა და კორპორაციულსამართლებრივი უფლებების პატივისცემაზე, მათი (დომინანტი პარტნიორის) მხრიდან ქმედების კეთილსინდისიერად განხორციელების ვალდებულებაზე. საკორპორაციო კანონმდებლობასთან ერთად სასამართლო ასევე, სამოქალაქო კოდექსის შესაბამის ნორმებს დაეყრდნო.²⁸ გერმანიის სააქციო კანონში ამ საკითხის მოსაწესრიგებელ ცენტრალურ ნორმას 117-ე პარაგრაფი წარმოადგენს. აღნიშნული მუხლი განსაზღვრავს, რომ ის, ვინც განზრახ საზოგადოებაზე მისი ზემოქმედების გამოყენების შედეგად გამგეობის ნევრს ან სამეთვალყურეო საბჭოს ნევრს, პროკურისტს ან სავაჭრო წარმომადგენელს საზოგადოებისათვის ან მისი აქციონერისათვის ზიანის მიყენებას უბიძგებს, ვალდებულია აანაზღაუროს აქედან წარმოშობილი ზიანი.²⁹ ამ შემთხვევაში, კანონის მოცემულობა რამდენიმე იურიდიულ ფაქტზე ამახვილებს ყურადღებას.³⁰ კერძოდ, 117-ე პარაგრაფი, უპირველეს ყოვლისა, აქცენტს აქციონერის ქმედებაზე აკეთებს. პირში, ამ შემთხვევაში, ძირითადად, სწორედ რომ აქციონერი მოიაზრება, რომელსაც შესაძლებლობა აქვს მისმა ქმედებამ საზოგადოებაზე გარკვეული ზემოქმედება მოახდინოს. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისი მუხლის³¹ ჩანაწერს რომ დავუკვირდეთ, ნაციონალურ კანონმდებლობაშიც, პრინციპში, შინაარსობრივი თვალსაზრისით, იგივეა განმტკიცებული. შემდეგ, გერმანული კანონმდებლობის მიხედვით, მოდის ზიანის მიყენების ფაქტი და თანაც ისე, რომ ეს ზიანი განზრახი ქმედების შედეგად უნდა იქნეს დამდგარი.³² როგორც ჩანს, ამ შემთხვევაში, კანონი პირის (აქტიურ) ბრალეულ ქმედებაზე ამახვილებს ყურადღებას. დაბოლოს, ეს ზიანი მიმართული უნდა იყოს საზოგადოების ან მისი აქციონერების წინააღმდეგ.³³ თუ კანონის ეს მოცემულობა სახეზეა, მაშინ კონკრეტული შემთხვევის გადაწყვეტისას დგება ზიანის ანაზღაურების საკითხი. ამ დროს, ეჭვს არ იწვევს ის გარემოება, რომ ზიანის ანაზღაურებისათვის შეტანილ სარჩელს დიდი პერსპექტივა აქვს. მოთხოვნის წაყენების უფლება, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოების განკარგულებაში დგას, თუმცა, გამონაკლის შემთხვევაში ეს უფლება, კანონის ჩანაწერიდან გამომდინარე, აქციონერსაც (აქციონერებს) აქვს.³⁴ ზემოთ ნახსენები გადაწყვეტილებების დასაბუთების ქვაკუთხედსაც სწორედ (კორპორაციულსამართლებრივი თვალსაზრისით) სააქციო კანონის აღნიშნული ნორმა წარმოადგენდა.

ახლა რაც შეეხება უშუალოდ „ლინოტიპის“ გადაწყვეტილებას და მის შინაარსს:

ა.) „ლინოტიპი“ და იურიდიული დოქტრინა

1975 წელს დაფუძნებულ სს „ლინოტიპს“ რამდენიმე პარტნიორი (აქციონერი) ჰყავდა. აღნიშნულ კორპორაციაში ერთ-ერთი შპს აქციათა საკონტროლო პაკეტს, ხმათა 96%-ს ფლობდა. დანარჩენი 4% წვრილ პარტნიორებზე იყო გადანაწილებული. სს-ის სამენარმეო საქმიანობა რენტაბელური იყო და საზოგადოებისათვის კარგი შემოსავალიც მოჰქონდა. მიუხედავად კომპანიის წარმატებული საქმიანობისა, 96%-ის მქონე პარტნიორმა (შპს-მ), უფრო სწორად, სს-მ მიიღო გადაწყვეტილება სს „ლინოტიპის“ ლიკვიდაციის შესახებ. ლიკვიდაციის გეგმის და საზოგადოების ქონების უდიდესი ნაწილის გადანაწილებასთან დაკავშირებით დომინანტმა

პარტნიორმა, ისე, რომ არაფერი უკითხავს უმცირესობაში მყოფი პარტნიორებისათვის, მოლაპარაკებები ანარმოა კორპორაციის გამგეობასთან. მოკლედ, აქციონერთა საერთო კრებაზე მიღებულ იქნა საზოგადოების ლიკვიდაციის შესახებ გადაწყვეტილება და კორპორაციის ქონების უდიდესი (არსებითი) ნაწილი, აღნიშნული გადაწყვეტილების თანამხად, იმ შპს-ის ხელში გადავიდა, რომელიც სს „ლინოტიპში“ აქციათა 96%-ს ფლობდა.³⁵ გამოვიდა ისე, რომ ქონების ასეთი გადანაწილება მხოლოდ საზოგადოების დომინანტი პარტნიორის ინტერესში ექცეოდა და ამისგან უმცირესობაში მყოფი პარტნიორი ნაკლებად თუ მიიღებდა სარგებელს.³⁶ საბოლოოდ, უმცირესობაში მყოფი აქციონერის³⁷ მიერ გასაჩივრებულ იქნა კრებაზე მიღებული გადაწყვეტილება. სარჩელი სასამართლოს მიერ დაკმაყოფილდა. გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ აღნიშნულ დავაში ადგილი ჰქონდა ერთგულების მოვალეობის დარღვევას.³⁸ უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორის მხრიდან საზოგადოების გამგეობასთან ლიკვიდირებული ქონების არსებითი ნაწილების განაწილების შესახებ ერთპიროვნული მოლაპარაკებები, ისე, რომ ამ პროცესში საზოგადოების უკლებლივ ყველა აქციონერი არ არის ჩაბმული არღვევს აქციონერთა თანაბარი მოპყრობის პრინციპს³⁹ და თანაპარტნიორებისადმი ლოიალური დამოკიდებულების – ერთგულების მოვალეობას.⁴⁰ შესაბამისად, საწარმოს ლიკვიდაციის გადაწყვეტილება არ უნდა უქმნიდეს მხოლოდ ერთ აქციონერს უპირატესობას, ხოლო მეორეს „დაჩაგრულ“ მდგომარეობაში აყენებდეს. აქციონერებს საზოგადოების და ერთმანეთის მიმართ აქვთ ერთგულების შენარჩუნების ვალდებულება, რომლის დარღვევამაც შესაძლოა, საერთო კრებაზე მიღებული გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა და ზიანის ანაზღაურების დაკისრება გამოიწვიოს. ამასთან, პარტნიორმა არ უნდა გამოიყენოს მისი ძალაუფლება ბოროტად საზოგადოების სტრუქტურულ ორგანოებზე და არამართლზომიერად არ უნდა მოახდინოს მათზე ნებისმიერი ხასიათის ზემოქმედება.⁴¹ ამ შემთხვევაში, სასამართლო, ძირითადად, იმას დაეყრდნო, რომ ლიკვიდაციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე უმრავლესობაში მყოფმა პარტნიორმა ბოროტად გამოიყენა თავისი დომინანტური მდგომარეობა და გამგეობასთან საზოგადოების ქონების არსებითი ნაწილის მისთვის გადაცემის თაობაზე მოლაპარაკების წარმართვა ერთგულების მოვალეობის დარღვევად განიხილა.⁴²

ბ.) "Sachsenmilch" დავა

„ლინოტიპის“ ცნობილ გადაწყვეტილებასთან ერთად ასევე, მოჰყავთ სს „საქსონიის რძის“⁴³ დავა, სადაც მსჯელობა ასევე, ერთგულების მოვალეობაზე, მის მასშტაბსა და დარღვევაზე იყო.⁴⁴ ამ შემთხვევაში, უფრო თვალნათელია უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორის მიერ ძალაუფლების დემონსტრირებისა და მისი ბოროტად გამოყენების ფაქტი. დავის მიხედვით უმრავლესობის მიერ საზოგადოების სანაციის მოტივით მიღებულ იქნა კორპორაციის კაპიტალის შემცირების გადაწყვეტილება. სს-ის 75 მლნ. გერმანული მარკის ოდენობის სანესდებო კაპიტალი, საბოლოოდ, 100 000 მარკამდე იქნა დაყვანილი, რამაც უმცირესობაში მყოფი აქციონერები უკიდურესად მძიმე ვითარებაში ჩააგდო, რამდენადაც საერთო ჯამში აქციათა ფასი იმდენად იყო დაცემული, რომ მათი გაყიდვის შემთხვევაშიც კი, აქციონერის მატერიალური სარგებლის მიღებაზე საუბარი ზედმეტი იქნებოდა. ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს მიერ დაკმაყოფილებულ იქნა უმცირესობაში მყოფი აქციონერების სარჩელი და საერთო კრების ის გადაწყვეტილებები, რომლითაც სანესდებო კაპიტალის შემცირება განხორციელდა იმ მოტივით, რომ

ამას სხვა თანაპარტნიორების საზოგადოებიდან ხელოვნური განდევნა გამოენვია – ბათილად გამოცხადდა.⁴⁵

1.2. ერთგულების მოვალეობის შინაარსი უმცირესობის მიერ ხმის უფლების გამოყენებისას: უმცირესობის უფლების ბოროტად გამოყენება

როგორც ითქვა, ერთგულების მოვალეობას რამდენიმე მნიშვნელოვანი აქვს. მისი შინაარსი შესაძლოა შემდეგნაირად დადგინდეს: იგი მოქმედებს როგორც საერთო მიზნის მიღწევისაკენ წარმართული მოთხოვნა; როგორც საწარმოსათვის ზიანის მიყენების აკრძალვის მოთხოვნა; ასევე, ისეთი ზემოქმედების აკრძალვის მოთხოვნა, რომელმაც შეიძლება კორპორაციას ზიანი მიაყენოს.⁴⁶ ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, მჭიდროდ არის დაკავშირებული პარტნიორის მხრიდან მისი უფლების პასუხისმგებლობაუნარიანად გამოყენებისა და განხორციელების ვალდებულებასთან.⁴⁷

ერთგულების მოვალეობის დარღვევის დროს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, 1988 წლის შემდეგ უმცირესობაში მყოფი პარტნიორის მხრიდან ამ უფლების ბოროტად გამოყენებისა და ზიანის ანაზღაურებაზე შეიძლება საუბარი. მინორიტარი აქციონერისათვის ერთგულების მოვალეობა მოქმედებს როგორც უფლების შეზღუდვა ძირითადად მაშინ, როცა საკითხი ე.წ. *Sperminorität*-ის⁴⁸ გამოყენებას შეეხება. ამ შემთხვევაში, იმისგან დამოუკიდებლად უმცირესობაში მყოფი აქციონერი ხმის მიცემით უბრალოდ დაეთანხმება საერთო კრებაზე მიღებულ გადაწყვეტილებას თუ სახეზე შემთხვევითი კოალიცია იქნება, რომელიც ამ გადაწყვეტილებას მიიღებს.⁴⁹ ასეთი მდგომარეობით უმცირესობა ისეთივე პოზიციაში ექცევა, როგორშიც უმრავლესობა აღმოჩნდება: მინორიტარი აქციონერის ხმის მიცემით სახეზეა ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც ხელყოფს საზოგადოების ან/და თანააქციონერის ინტერესს. ეს კი, მოთხოვნის აღძვრის საფუძველი ხდება. მოკლედ, ასეთ დროს უმცირესობაში მყოფი აქციონერის ქმედება, ისევე როგორც ეს უმრავლესობაში მყოფი აქციონერის ქმედებას ახასიათებს, როგორც წესი, გამიზნული უნდა იყოს პირადი სარგებლის მიღებისაკენ. მნიშვნელოვანია, რომ უმცირესობის ქმედება განზრახი ბრალეული ქმედების პრინციპზე დაყრდნობით განიხილებოდეს.

უმცირესობაში მყოფი აქციონერის უფლების ბოროტად გამოყენების ერთ-ერთ თვალსაჩინო მაგალითად შესაძლოა გამოდგეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც მინორიტარი აქციონერი, რომელიც განკარგავს ე.წ. *Sperminoritäts*-ს, ეწინააღმდეგება საერთო კრების გადაწყვეტილებას ან⁵⁰ იღებს სხვაგვარ გადაწყვეტილებას. ამიტომ მიჩნეულია, რომ ამ დროს უმცირესობაში მყოფი აქციონერი წინ არ უნდა აღუდგეს ისეთ გადაწყვეტილებებს, რომელიც აუცილებელია საზოგადოების „გარანტირებული არსებობა-ფუნქციონირების ან საწარმოს მთავარი რენტაბელური საქმიანობის“ უზრუნველსაყოფად.⁵¹ ხშირად უმცირესობა ამ უფლებას იმიტომ იყენებს, რომ პირადი სარგებელი „გამოსტყუოს“ უმრავლესობას: გადაწყვეტილების დაბლოკვით ზიანი მიაღებება საზოგადოებას და უმეტესწილად, უმრავლესობაში მყოფ აქციონერს. ამიტომ თუ უმცირესობა ამგვარად გამოიყენებს თავის უფლებას, მას შეიძლება დაეკისროს ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა სწორედ სააქციო კანონის 117-ე პარაგრაფიდან გამომდინარე.⁵² გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, გერმანიის სააქციო კანონის 117-ე პარაგრაფი დელიქტურსამართლებრივი ბუნების მქონე ნორმაა⁵³ და მასთან ერთად შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს გერმანიის სამო-

ქალაქო კოდექსის 393-ე, 830-ე, 840-ე პარაგრაფები.⁵⁴ ამ ნორმას შეიძლება დაეყრდნოს როგორც საზოგადოება, ისე ყოველი მესამე პირი, რომელსაც შეიძლება ზიანი მიადგეს აქციონერის ქმედებით.⁵⁵ მნიშვნელოვანია, რომ ზიანის მოთხოვნის უფლება, ამ შემთხვევაში, აქვს საზოგადოებას გამგეობის (დირექტორატის) მეშვეობით და არა ცალკეულ აქციონერს.⁵⁶ თავად აქციონერს დამოუკიდებლად არა აქვს უფლება ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა წაუყენოს ზიანის მიმყენებელს.⁵⁷ ამისათვის მან თავდაპირველად, საზოგადოების გამგეობას⁵⁸ (როგორც ხელმძღვანელობით და წარმომადგენლობით ორგანოს) უნდა მიმართოს. რაც შეეხება მესამე პირს, მას კანონმდებლობა აძლევს შესაძლებლობას გამოიყენოს უფლება და მოთხოვნა წაუყენოს ზიანის მიმყენებელ აქციონერს.⁵⁹ უმცირესობაში მყოფი აქციონერი თავს ვერაფრით იმართლებს იმ შემთხვევაში, როდესაც სახეზე მისი მხრიდან სააქციო კანონის 117-ე პარაგრაფის დარღვევას ექნება ადგილი, წარმოიშობა ზიანი და მისი ანაზღაურების სამართლებრივი საფუძველი იარსებებს. ამ შემთხვევაში ზიანი მხოლოდ ქონებრივ ზიანს უნდა ნიშნავდეს.⁶⁰ ამიტომ აქციონერის ზიანი განიხილება როგორც „არაპირდაპირ წარმოშობილი ქონებრივი“ ზიანი⁶¹ (დანაკლისი). საქართველოს კანონმდებლობა, თითქოსდა, რეგულირების მიღმა ტოვებს იმ შემთხვევას, როდესაც ზიანი არასწორი ქმედებით შეიძლება უმცირესობაში მყოფმა პარტნიორმა (აქციონერმა) გამოიწვიოს (ისე როგორც ამას გერმანული სამართალი განსაზღვრავს). ამის დაშვების პრეზუმფციით, წარმოსადგენი იქნებოდა, რომ ამ საკითხთან მიმართებით ქართული სამართლებრივი მონესრიგება ნამდვილად ხარვეზიანია. ზიანის მოთხოვნის დაყენების უფლება ნაციონალური კანონის აღნიშნული ნორმის განმარტების შედეგად, არც მესამე პირს ექნება. თუმცა, არ შეიძლება „მწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-8 პუნქტის არასათანადო შეფასება. აღნიშნული მუხლი მხოლოდ საერთო კრებაზე მისაღები გადაწყვეტილების კენჭისყრის შედეგებზე ზემოქმედებას ანესრიგებს, ანუ დომინანტური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებაზე საუბრობს. თუმცა, მე-8 პუნქტის ბოლო წინადადებაში განსაზღვრავს თუ ვინ შეიძლება ჩაითვალოს ასეთ პარტნიორად (აქციონერად). ასეთ პირად შესაძლებელია გამოვიდეს როგორც უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორი, ისე უმცირესობაც, რომელიც ე.წ. სინდიკატური⁶² ხელშეკრულების საფუძველზე, გადაწყვეტილების მისაღებად ისეთ „ჩამკეტ უმცირესობას“ შექმნის,⁶³ რომელიც არსებით ზეგავლენას მოახდენს კენჭისყრის შედეგებზე. სწორედ ასეთი ვითარება შეიქმნა „გირმესის“ სახელთან დაკავშირებული ცნობილი დავისას.

ა.) „გირმესის“⁶⁴ დოქტრინა და უმცირესობაში მყოფი პარტნიორის ერთგულების მოვალეობა

სს „გირმესი“ გერმანიაში ერთ-ერთი ცნობილი კორპორაცია იყო. მისი აქციონერთა წრე საკმაოდ მრავალრიცხოვანი იყო. ერთმნიშვნელოვნად გადამწყვეტი უმრავლესობა აღნიშნულ საზოგადოებაში არ არსებობდა. მოხდა ისე, რომ „გირმესი“ მძიმე ეკონომიკურ ვითარებაში ჩავარდა, რაც 1987-88 წლებში კორპორაციის მიერ დაახლოებით 17 მლნ. გერმანული მარკის დანაკლისის საფუძველი გახდა. 1988 წელს საწარმოს 50 მლნ-ნი კაპიტალი ფაქტობრივად ნახევრამდე დავიდა. ზედავალიანების გამო საზოგადოების ხელმძღვანელი ორგანოს (გამგეობის) მხრიდან კრედიტორებთან ერთად შედგა სს-ის რეაბილიტაციის გეგმა. აღნიშნული სანაციის კონცეფციის თანახმად, სს „გირმესი“ უნდა განხორციელებულიყო კაპიტალის შემცირება 5:2 პროპორციით, ანუ 5 არსებული (ძველი) აქციის ნაცვლად გამოშვებულ იქნებოდა 2 ახალი აქცია.⁶⁵ კრედიტორები (ძირითადად, ბანკები) აპელირებდნენ იმაზე, რომ კაპიტალის შემცირებით და საწარმოს

გარკვეული ვალებისაგან გათავისუფლებით (ჩამონერით), ჯერ კიდევ, შესაძლებელი იქნებოდა კორპორაციის გადარჩენა. ამით, 10 მლნ. ლირებულების ნებადართული კაპიტალი შეიქმნებოდა, რაც დადებითად აისახებოდა საზოგადოების მატერიალურ მდგომარეობაზე.⁶⁶ აქციონერთა საერთო კრება 1989 წლის 3 თებერვლისთვის დაინიშნა. თუმცა, კრების ჩატარებამდე ბოლკო ჰოფფანმა, რომელიც გერმანული საბირჟო ჟურნალის "Effecten-Spiegel" გამომცემელი იყო, საზოგადოების უმცირესობაში მყოფ აქციონერებს საწარმოს რეაბილიტაციის თავისებური ხედვა შესთავაზა. მისი მტკიცებით კრედიტორთა მხრიდან შემოთავაზებული საზოგადოების სანაციის კონცეფცია მინორიტარი აქციონერების ინტერესებს საერთოდ არ ითვალისწინებდა და ისევ კრედიტორების (ძირითადად, დოიჩე ბანკის⁶⁷) ინტერესებს ატარებდა.⁶⁸ ჰოფფანის მხრიდან შემოთავაზებულ იქნა კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც, საერთო კრებაზე აქციონერების მიერ საკმარისი იქნებოდა კაპიტალის შემცირება 10:9 პროპორციით, ხოლო ეს საკმარისი იქნებოდა კრედიტორთა მხრიდან მოთხოვნებზე უარის სათქმელად. მოკლედ, საერთო კრებამდე რამდენიმე ხნით ადრე ჰოფფანმა უმცირესობაში მყოფი აქციონერებისაგან მისთვის მათი ხმის უფლების გადაცემა მოითხოვა, რითიც, ერთი მხრივ, მისაღები გადაწყვეტილებისათვის შეიქმნებოდა ე.წ. „ჩამკეტი“ უმცირესობა, ხოლო მეორე მხრივ, იგი გამოვიდოდა ამ აქციონერთა წარმომადგენლად საერთო კრებაზე. მართლაც, მოხდა ისე, რომ აქციონერთა გარკვეული ნაწილი (საკუთარი პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე) დაეთანხმა „ეფექტენ შპიგელს“, ხოლო მის გამომცემელს აქციონერთა საერთო კრებაზე ხმის უფლების გამოყენების უფლებამოსილება მიანიჭა. Spermiorität-ის შეკვრით კრებამ ვეღარ შეძლო გადაწყვეტილების მიღება, რამაც კრედიტორთა განრისხება გამოიწვია.⁶⁹ მათ უარი თქვეს საერთოდ დასახულ სანაციაზე, რის შედეგადაც უახლოეს დროში ზედავალიანების გამო სს გადახდისუუნარო შეიქმნა და გამგეობის მიერ აღძრულ იქნა განცხადება გადახდისუუნარობის შესახებ. საზოგადოების აქციები თითქმის გაუფასურდა. ამ ვითარებას მოყვა ის, რომ ერთ ერთმა აქციონერმა, რომელსაც აღნიშნულ კორპორაციაში 350 აქცია ჰქონდა, შეიტანა სარჩელი სასამართლოში, რომლითაც ზიანის ანაზღაურება მოითხოვა. თავის მხრივ, მოსარჩელე „გირმესის“ საერთო კრებაზე, სადაც სანაციის კრედიტორებისა და სს-ის გამგეობის მიერ დასახული კონცეფცია უნდა მიღებულიყო, არ დაეთანხმა მიღებულ გადაწყვეტილებას (ანუ იგი სრულად ეთანხმებოდა სანესდებო კაპიტალის შემცირების 5:2-ზე მოდელს). აქედან გამომდინარე, მოპასუხე (საბირჟო ჟურნალის გამომცემელი) პასუხისმგებელი იყო მის წინაშე ზიანის ანაზღაურებისთვის.⁷⁰ მოპასუხის ქმედებით მისი აქციების ფასი იმდენად დაეცა, რომ ეს უკანასკნელი არანაირ მატერიალურ ფასეულობას აღარ წარმოადგენდა. ამ დავაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი ის იყო, რომ ბოლკო ჰოფფანს (მოპასუხეს) არ დაუსახელებია დავალების გამცემის ვინაობა.⁷¹ მოსარჩელის არგუმენტაციის ერთ-ერთი ამოსავალი ერთგულების მოვალეობის დარღვევა იყო. პირველმა და მეორე ინსტანციის სასამართლოებმა არ დააკმაყოფილეს სარჩელი, რის შემდეგაც იგი საკასაციო წესით გასაჩივრდა გერმანიის ფედერალურ უმაღლეს სასამართლოში. ამ უკანასკნელმა საკასაციო საჩივარი დასაშვებად მიიჩნია, განიხილა და ხელახალი განხილვისათვის ქვემდგომ ინსტანციას დაუბრუნა.⁷²

აღნიშნული გადაწყვეტილებით, სასამართლოს მიერ განმარტებულ იქნა ერთგულების მოვალეობასთან დაკავშირებული რამდენიმე სამართლებრივი საკითხი. გერმანულ სამართალში „გირმესის“ გადაწყვეტილება „ლინოტიპის“ გადაწყვეტილების განმარტებად და განვრცობადაც მიიჩნევა. „ლინოტიპის“ დოქტრინის შემუშავებას საფუძვლად ის არგუმენტაცია ედო, რომ აქციონერებს ერთმანეთთან მიმართებით აქვთ ერთგულების გამოჩენის მოვალეობა. ამ მოვალეობის

დარღვევამ საზოგადოებისათვის ან თანაპარტნიორისათვის შეიძლება ზიანის მიყენება გამოიწვიოს, რომელიც შემდგომ ანაზღაურებას ექვემდებარება.⁷³ აქციონერის ერთგულების მოვალეობა მისი წევრობიდან გამომდინარე ვალდებულებად მიიჩნევა და მის შემადგენელ ნაწილად განიხილება.⁷⁴ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ დროს საზოგადოების პარტნიორის მიერ თანამმართველობითი და მაკონტროლებელი უფლებების კეთილსინდისიერად გამოყენების პრინციპი, რომელიც „საზოგადოებასთან ბმული სხვა აქციონერის ინტერესის გათვალისწინებაზე“ უნდა იყოს დაფუძნებული.⁷⁵ „გირმესის“ დოქტრინა უფრო წინ ნავიდა: ერთგულების მოვალეობის დარღვევა შესაძლებელია, მაშინაც იყოს სახეზე, როდესაც უმცირესობაში მყოფი აქციონერები „ხმათა შეკვრის“ შეთანხმების საფუძველზე ქმნიან „ჩამკეტ“ უმცირესობას და საერთო კრებაზე მხარს არ უჭერენ ისეთი გადაწყვეტილების მიღებას, რომელიც აუცილებელია საზოგადოების არსებითი ინტერესების დასაცავად (და მის გასაჯანსაღებლად). ერთგულების მოვალეობის დარღვევად ასევე, შეიძლება ჩაითვალოს როდესაც უმცირესობაში მყოფი აქციონერთა წრე ხმის უფლებას გადასცემს წარმომადგენელს მათი ხმების გამოყენების უფლებით, ხოლო ამ წარმომადგენლის მხრიდან საზოგადოებისათვის ან აქციონერისათვის ზიანი იქნება მიყენებული.⁷⁶ თუმცა, ღიად რჩება ის მომენტი, ასეთი ხმათა შეკვრა აქციონერთა წინასწარგათვლილი, დაგეგმილი მოქმედების შედეგი უნდა იყოს, თუ საკმარისია ხმათა „შემთხვევითი კრულობა“, როგორც ამას ფლუმე უწოდებს.⁷⁷ ლიტერატურაში აზრთა სხვადასხვაობაა. ფლუმეს აზრით, რომელსაც ბევრი მეცნიერი ეთანხმება,⁷⁸ უმცირესობაში მყოფი აქციონერის ერთგულების მოვალეობის მასშტაბი, გაცილებით მცირეა, ვიდრე უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორისა. მითუმეტეს, უმცირესობაში მყოფი აქციონერის პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენებისათვის, სახეზე, ისევე, როგორც ამას ერთგულების მოვალეობის დარღვევის ზოგადი შინაარსი განსაზღვრავს, აუცილებლად უნდა იყოს აქციონერის განზრახვი და ბრალეული ქმედება.⁷⁹ შემთხვევითი უმრავლესობის მიღწევა არ უნდა განიხილებოდეს აქციონერის ბრალეულ ქმედებად და არ უნდა წარმოშობდეს ერთგულების მოვალეობის დარღვევის სამართლებრივ საფუძველს. მთავარი არის, თუ რისი სწამს აქციონერს და რეალურად რა მიზანი ამოძრავებს მას. შემცირდება თუ არა კაპიტალი 5:2, თუ 5:3 პროპორციით, თავის თავში, არსებით სხვაობას არ უნდა მოიცავდეს.⁸⁰ თუმცა, იმასაც უსვამენ ხაზს, რომ საერთო მიზნის მისაღწევად ერთი კონკრეტული პირისათვის უფლებამოსილების გადაცემით მნიშვნელობა აღარ ენიჭება ხმათა ეს კოალიცია განზრახვით თუ შემთხვევით არის შექმნილი. ამას იურიდიულ ლიტერატურაში „მოქმედებაზე ბმულ ერთგულების მოვალეობას უწოდებენ“⁸¹ და იგი ყველაზე კარგად გერმანელი მეცნიერის დრეერის ერთ-ერთ სტატიაშია აღწერილი.⁸² იმ აქციონერებს, რომელნიც ასეთ „ჩამკეტ“ უმცირესობას შექმნიან დრეერი „კოალიციონერ აქციონერებს“⁸³ უწოდებს.⁸⁴ ამიტომ ხმის უფლების გაერთიანების⁸⁵ დროს კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა მინორიტარ აქციონერებზეც შეიძლება გავრცელდეს. ეს შემთხვევა, განსხვავდება იმ ვითარებისაგან, დასძენს დრეერი, როდესაც უმცირესობაში მყოფი აქციონერი მხოლოდ ინდივიდუალურად მოქმედებს.⁸⁶ ზემოთ აღნიშნულ შემთხვევაში კი, გამორიცხულია აქციონერის ინდივიდუალური ქმედება, რამდენადაც იგი, სხვა ანალოგიურ ვითარებაში მყოფ აქციონერებთან ერთად, ათვისტნობიერებს იმ საერთო მიზანს, რისთვისაც ეს „ხმათა კრულობა“ გამიზნული. ამასთან, დრეერი იმ „ბრძოლისუნარიან“ აქციონერთა წრეზე საუბრობს, რომელიც თავიდანვე მოტივირებულია, რომ საერთო კრებაზე მისაღები გადაწყვეტილების წინაშე საწინააღმდეგო პოზიცია დააფიქსიროს. ეს კი, ყველაზე კარგად „გირმესის“ საქმიდან გამოჩნდა, ამბობს სტატის ავტორი.⁸⁷ შესაბამისად,

ამ შემთხვევაში ორი აზრი არ არსებობს, რომ უმცირესობაში მყოფ აქციონერზე ვრცელდება კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა, ხოლო მისი დარღვევა (მათ მიმართ) ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენებას განაპირობებს.

ერთი შეხედვით, საერთო კრებაზე წარმომადგენელსაც ისეთივე მასშტაბის ერთგულების მოვალეობა უნდა მოეთხოვებოდეს, როგორც თავად აქციონერს.⁸⁸ წარმომადგენელი აქციონერის წარმომადგენელია და მისი ნების „გამხმოვანებელი.“ ამიტომ, ერთი მხრივ, აქციონერის მხრიდან ქმედების ერთგულების მოვალეობა, ხოლო მეორე მხრივ, აქედან გამომდინარე ხმის გამოყენების გარიგება, საზოგადოების წევრობის შემადგენელ ნაწილად უნდა განიხილებოდეს. წევრობა კი, თავის თავში გარკვეულ უფლებებს, მოვალეობებს და პასუხისმგებლობას მოიცავს. ამიტომ წინააღმდეგობრივი იქნებოდა მოსაზრება, რომელიც ერთგულების მოვალეობას ამ საერთო (წევრობიდან გამომდინარე) მოვალეობათა კონტექსტიდან ამოიღებდა და დამოუკიდებელ კატეგორიად განიხილავდა,⁸⁹ ანუ ამ შემთხვევაში საუბარია იმაზე, აქვს თუ არა წარმომადგენელს დამოუკიდებელი ერთგულების შენარჩუნების მოვალეობა, რომელიც არ შედის კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობის საზომში. მაგრამ თავად წარმომადგენელმაც, მისთვის ხმის უფლების გადაცემისა და ხმის უფლების გამოყენების დროს, უნდა დაიცვას ერთგულების მოვალეობის მასშტაბი, რადგანაც ეს ვალდებულება აქციონერთა კორპორაციულსამართლებრივ მოვალეობად განიხილება, იგი კი, მათი (პარტნიორთა) დავალების შემსრულებელია. თუმცა, უფლებამოსილების განმხორციელებელს დამოუკიდებელი კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა არ უნდა ეხებოდეს. დამოუკიდებელი ხასიათის კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა მხოლოდ აქციონერთა შორის ურთიერთობას ახასიათებს და იგი მესამე პირზე ვერ გავრცელდება.⁹⁰ ამიტომ დამოუკიდებელი კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობის დარღვევა იურიდიული შედეგის მქონე მხოლოდ საზოგადოების წევრებისათვის უნდა იყოს. ამიტომ ერთი შეხედვით, მოპასუხეს, როგორც არააქციონერს, არ უნდა დაეკისროს კორპორაციულსამართლებრივი ერთგულების მოვალეობა.⁹¹ საერთო კრებაზე ხმის უფლების გამოყენებისას წარმომადგენელი ზიანის ანაზღაურებისათვის მაშინ არის პასუხისმგებელი, როდესაც ერთგულების მოვალეობა განზრახ არის დარღვეული, ხოლო ზიანის შეჩერება (ან თავიდან აცილება) საერთო კრებაზე მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრებით შეუძლებელი იქნება.⁹²

III. დასკვნა

ერთგულების მოვალეობა ეთიკური კატეგორიაა. იგი იმაზე დამოკიდებული, თუ რეალურად როგორი სტრუქტურის მატარებელია თავად საწარმო. თუმცა, ამ საზომით, განსხვავება ამხანაგური და კაპიტალური ტიპის საზოგადოებებს შორის, როგორც წესი, არ არსებობს. ერთგულების მოვალეობის დარღვევისას სასამართლო კონკრეტული შემთხვევის ინდივიდუალური მიდგომიდან უნდა ამოვიდეს და შეამოწმოს გამოსაყენებელი უნდა იყოს თუ არა ის დოქტრინა, რომელიც პერსონალურ საზოგადოებათა სამართალში განვითარდა. ამ თვალსაზრისით, უმნიშვნელოა საზოგადოება სს-ის თუ შპს-ის სამართლებრივი ფორმით არის ჩამოყალიბებული თუ არა. გადამწყვეტი სწორედ ის ურთიერთობაა, რომელიც საზოგადოების პარტნიორებს შორის იმის აღქმის საშუალებას უნდა იძლეოდეს, რომ მათი მხრიდან არსებობს ისეთი

სამართალური თეორია, რომელიც ერთგულების მოვალეობის აღიარებას, მის განუხრელ დაცვასა და გათვალისწინებას მოითხოვს. ამიტომაც სს-შიც გასათვალისწინებელია აქციონერთა შორის პირადი თუ სხვა ტიპის ურთიერთობები. ეს უდავოდ არის დამოკიდებული თვით ამ საზოგადოების რეალურ სტრუქტურაზე, ანუ პარტნიორთა პირადი კავშირებისა და თანამშრომლობის ხარისხზე. თანამედროვე გლობალურ კაპიტალური კორპორაციების ეპოქაში, სადაც ერთ მსხვილ ტრანსნაციონალურ საზოგადოებაში შესაძლოა, რამდენიმე ათასი აქციონერი იყოს განვერდიანებული, ძალიან ძნელია ერთგულების მოვალეობის მასშტაბებზე და მის შენარჩუნებაზე საუბარი. ისეთი კორპორაციის აქციები, რომელიც ყოველდღიურად ბრუნავს ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე და მათი ყიდვა-გაყიდვით საზოგადოების აქციონერთა წრე ისეა ჩამოყალიბებული, რომ მათ ერთმანეთის შესახებ საერთოდ არაფერი იციან და არც იცნობენ კიდევ ერთმანეთს, ერთგულების გამოჩენისა და დაცვის მოვალეობა, თითქოსდა შეუძლებელი უნდა იყოს. ასეთი დიდი კორპორაციების რეალური სტრუქტურა არ იძლევა ერთგულების შენარჩუნების ვალდებულებას. ამიტომ ამგვარ სს-ებში ერთგულების მოვალეობა წარმოუდგენელი უნდა იყოს. რაც მთავარია ერთგულების მოვალეობის დროს უმრავლესობაში მყოფმა აქციონერმა ძირითადად, ყურადღება იმას უნდა მიაქციოს, რომ მისი ქმედებით, უპირველეს ყოვლისა, არ შეილახოს საზოგადოების, როგორც „ხანგრძლივი ვადით შექმნილი“ წარმონაქმნის ინტერესი. შესაძლოა, საერთო კრებაზე უმრავლესობამ ისეთი გადაწყვეტილება მიიღოს, რომელიც აშკარად ხელყოფს მინორიტარი აქციონერის მატერიალურ-ქონებრივ ინტერესს, თუმცა, ეს შეიძლება არ გახდეს იმის უპირობო მტკიცების საფუძველი, რომ ასეთი გადაწყვეტილება ეწინააღმდეგება თავად საწარმოს ინტერესს. აქციონერის უფლებების შელახვა, პირველ რიგში, ნიშნავს კომპანიისათვის ზიანის მიყენებას. აქციონერის ზიანი (დანაკლისი, როგორც ზემოთ აღინიშნა) ევენტუალური ზიანია, რამდენადაც აქციონერის ქონებრივი მდგომარეობა (და აქედან მისი მატერიალური ინტერესი) უშუალოდ არის მიბმული საზოგადოების ქონებრივ ინტერესზე. თუმცა, იმ დროს, როდესაც პარტნიორის პირადი ინტერესი აშკარად აღემატება თავად საზოგადოების ინტერესს, მაშინ საკითხი უკვე ერთგულების მოვალეობის საზომს და მის დარღვევას შეიძლება შეეხოს.

შეიძლება თქმა, რომ ეს პრინციპი (ერთგულების მოვალეობა), სამართლიანობის ზოგადი იდეიდან მომდინარე ეთიკური კატეგორიაა (ერთი შეხედვით ჯანსაღი ეკონომიკური კონკურენციის პირობებში სააქციო სამართალში დამკვიდრებული ეს პრინციპი, თითქოსდა, უსამართლოდ უნდა გამოიყურებოდეს). ამიტომ ქართულ სასამართლოებს არ უნდა მოერიდოთ საკორპორაციო სამართლებრივ ნორმებთან ერთად, სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმების⁹³ გამოყენება. თავის მხრივ, „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-8 პუნქტი დელიქტურ სამართლებრივი ბუნების მქონე ნორმაა. მისი შინაარსი ერთგულების მოვალეობას განსაზღვრავს. მართალია, ნაციონალური კანონმდებლობა⁹⁴ საკანონმდებლო დონეზე განმარტავს დომინანტი აქციონერის ცნებას, სადაც არა მხოლოდ უმრავლესობაში მყოფ პარტნიორს, არამედ უმცირესობასაც მოიაზრებს, თუმცა, ამ მდგომარეობის გამოყენებას მხოლოდ საერთო კრებაზე კენჭისყრის შედეგებზე ზეგავლენის მოხდენას უკავშირებს. ამ ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტების შედეგად შესაძლოა, გაკეთდეს დასკვნა, რომ მე-8 პუნქტი⁹⁵ მხოლოდ საერთო კრებაზე პარტნიორისაგან (ქმედების⁹⁶) ერთგულების იმ მოვალეობის გამოჩენას მოითხოვს, რომელიც მხოლოდ საერთო კრებაზე მის ქმედებას უკავშირდება. ამ შემთხვევაში, თითქოსდა მონესრიგების მიღმა რჩება ის საკითხი, რომელიც საზოგადოების სხვა მმართველ ორგანოებზე ზემოქ-

მედების მოხდენას ეხება. თავისუფლადაა შესაძლებელი, რომ დომინანტი პარტნიორის სამეთვალყურეო საბჭოზე ან გამგეობაზე 'ბოროტი' ზემოქმედების შედეგად კორპორაციას ზიანი მადგეს.⁹⁷ დაეკისრება თუ არა ამ შემთხვევაში მას პასუხისმგებლობა და ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა? როგორც ზემოთ წარმოჩინდა, გერმანული სააქციო კანონი⁹⁸ პირდაპირ ანესრიგებს ამ საკითხს. თუმცა, ქართული კანონიც არ ტოვებს ამას რეგულირების მიღმა. მენარმეთა კანონის მე-3 მუხლის მე-8 პუნქტის შინაარსი იმგვარად უნდა განიმარტოს, რომ გერმანული კანონის პირდაპირი მოცემულობა ასახული იქნება მასში. ამ შემთხვევაში, განსაკუთრებული ყურადღება მე-8 პუნქტის პირველივე წინადადებას მიექცეოდა, სადაც ნათქვამია: თუ დომინანტმა პარტნიორმა განზრახ გამოიყენა თავისი დომინანტური მდგომარეობა ამ საზოგადოების საზიანოდ, მან დანარჩენ პარტნიორებს უნდა გადაუხადოს შესაბამისი კომპენსაცია. მოკლედ, აღნიშული ნორმა რამდენიმე იურიდიულ ფაქტზე ამახვილებს ყურადღებას: (1) დომინანტი პარტნიორი, რომელიც (2) საზოგადოების (3) საზიანოდ (4) განზრახი ქმედებით (5) იყენებს ამ დომინანტურ მდგომარეობას, იგი (6) დანარჩენ პარტნიორებს უნაზღაურებს ამ ზიანს. ნორმის განმარტებიდან გამომდინარე, თვალნათელია, რომ დომინანტი პარტნიორი სწორედ საზოგადოების საზიანოდ უნდა მოქმედებდეს, ხოლო თუ როგორ გააკეთებს უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორი ამას⁹⁹ – უმნიშვნელოა. გაუგებრობას თითქოსდა ამავე პუნქტის მეორე წინადადება იწვევს, რომელიც დომინანტი პარტნიორის ლეგალურ დეფინიციას განმარტავს. ამ შემთხვევაში, ისეთი შთაბეჭდილება გვრჩება, რომ ზემოქმედების განხორციელების ადგილი მხოლოდ პარტნიორთა კრებაა. თუმცა, ეს წინადადებაც სათანადო განმარტებას მოითხოვს. ამ დროს კანონი დომინანტი პარტნიორის განმარტებისათვის მოიხმობს პარტნიორთა კრებაზე, კერძოდ კი, კენჭისყრის შედეგებზე პრაქტიკული ზეგავლენის ფაქტს. კანონი განსაზღვრავს უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორის კატეგორიას, რა დროსაც პროცედურული ნიუანსი მოჰყავს: კენჭისყრის შედეგებზე ზეგავლენა. ბუნებრივია, ის, ვისაც უნარი შესწევს კენჭისყრის შედეგებზე მოახდინოს პრაქტიკული ზეგავლენა, მას საზოგადოების დანარჩენ ორგანოებზეც ექნება ზემოქმედების ბერკეტი. შესაბამისად, ქართული და გერმანული კანონმდებლობის ჩანაწერები შინაარსობრივი თვალსაზრისით, პრინციპში, ერთი და იმავეს განაპირობს.

მოკლედ, სანარმოს ეფექტიანი საქმიანობის საფუძველი ის არის, რომ მაქსიმალურად იქნეს დაცული პარტნიორთა თანაბარი მოპყრობის, შეთანხმებების კეთილსინდისიერად შესრულების, მათი განუხრელი დაცვისა და ურთიერთპატივისცემის პრინციპი. იმ სს-ში, რომლის რეალური სტრუქტურაც ერთგულების მოვალეობაზე საუბრის შესაძლებლობას იძლევა, ეს პრინციპი ნევრობის შემადგენელ და განუყოფელ ნაწილად არის მიჩნეული. ამიტომ მნიშვნელობა არა აქვს იმ ფაქტს, თუ რომელმა მხარემ (უმრავლესობამ თუ უმცირესობამ) უნდა დაიცვას ეს მოვალეობა. იგი, განსაკუთრებით დახურული ტიპის სს-ებში, თანაბარი მნიშვნელობის მქონე პრინციპია ნებისმიერი პარტნიორისათვის. უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორი პატივს უნდა სცემდეს უმცირესობას. თუმცა, უმცირესობაში მყოფი პარტნიორების დაცვა არ უნდა გულისხმობდეს დომინანტი აქციონერის ბატონობისა და დამოუკიდებელი ხელმძღვანელობის უკანონოდ გამოცხადებას.¹⁰⁰ უმცირესობის დაცვა განპირობებული უნდა იყოს საზოგადოების ერთიანი ობიექტური ინტერესის საფუძველით, რომლის მიზანიც საზოგადოების რენტაბელური საქმიანობა და მისი განვითარება იქნება.¹⁰¹ ასეთივე მიდგომა მოეთხოვება იმ უმცირესობას, რომელსაც ხმათა გაერთიანების შედეგად საზოგადოების საერთო კრების კენჭისყრის შედეგებზე პრაქტიკული ზეგავლენის მოხდენა შეეძლება.

შენიშვნები:

- ¹ მას სხვაგვარად, აქ წესდება დაერქმევა.
- ² გერმანიის ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს (BGH) მიერ ცნობილი "ITT"-ს გადაწყვეტილების შემდეგ, უკვე ერთხმად არის აღიარებული, რომ ერთგულების მოვალეობა არსებობს თანაპარტნიორთან მიმართებითაც. იხ.: BGHZ 65, 15/18 ff.
- ³ Beckerhoff, Tom, Treupflichten bei der Stimmrechtsausübung und Eigenhaftung des Stimmrechtsvertreters, Peter Lang, Frankfurt 1996, S. 23.
- ⁴ Lutter, Marcus, AcP 180 (1980), S. 84, 120 f; K. Schmidt, Gesellschaftsrecht, §20 IV 1 c). vUTeB: Grunewald, Barbara, Gesellschaftsrecht, (2008), S. 13.
- ⁵ Lutter AcP 180 (1980), S. 84; Lettl acP 202 (2002), S. 3, 8. vUTeB: Grunewald, Gesellschaftsrecht, (2008), S. 13.
- ⁶ Grunewald, gesellschaftsrecht, (2008), S. 13.
- ⁷ Münch. Hdb. GesR III/Schiessl, §32 Rn. 13.
- ⁸ Raiser, Thomas/Veil, Rüdiger, Recht der Kapitalgesellschaften, (2006), S. 111.
- ⁹ Münch. Hdb. GesR IV/Wiesner, §17 Rn. 19.
- ¹⁰ Münch. Hdb. GesR III/Schiessl, §32 Rn. 12.
- ¹¹ Beckerhoff, Treupflichten bei der Stimmrechtsausübung, S. 23.
- ¹² Jannott/Hagemann in Henn, Günter/Frodermann, Jürgen/Jannott, Dirk (Hrsg.), Hdb. des Aktienrechts, (2009), S. 81.
- ¹³ Münch. Hdb. GesR III/Schiessl, §32 Rn. 12; Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2006), S. 108; Jannott/Hagemann in Henn/Frodermann/Jannott, Handbuch des Aktienrechts, (2009), S. 81.
- ¹⁴ Münch. Hdb. GesR III/Schiessl, §32 Rn. 15.
- ¹⁵ BGHZ 129, 136, 143 ff (Girmes/Effectenspiegel – უმცირესობაში მყოფი აქციონერის ერთგულების მოვალეობა); BGHZ 103, 184, 194 ff (Linotype – პარტნიორთა ერთგულების მოვალეობა კორპორაციის და ერთმანეთის მიმართ); BGHZ 127, 107, 11 ff (BMW – სს-ის ერთგულების მოვალეობა მისი აქციონერის მიმართ); ასევე, BGH WM 1992, 1812ff (შპს-სთან მიმართებით შეგიძლიათ იხ: BGHZ 65, 15 ff). თავდაპირველად საიმპერიო სასამართლომ 1908 წელს მიიღო გადაწყვეტილება, რომელიც სს-ში ერთგულების მოვალეობას შეეხებოდა. ამ გადაწყვეტილებით ყოველი აქციონერი უფლებამოსილი იყო გამოეყენებინა თავისი ნება საერთო კრებაზე, თუ იგი ფლობდა ხმათა ისეთ უმრავლესობას, რომელსაც საერთო კრების კენჭისყრის შედეგებზე არსებითი გავლენის მოხდენა შეეძლო. ამ მხრივ მხედველობაში არ მიიღებოდა საზოგადოების ან თანააქციონერების ინტერესების შელახვის საკითხი. RGZ 68, 235, 245. ამავე სასამართლომ მოგვიანებით გარკვეული ზღვარი და შეზღუდვები დაუდგინა უმრავლესობას ძალაუფლების გამოყენების დროს. ლჩძ 107, 202, 204. ამის შემდეგ 1976 წელს ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს მიერ უარყოფილ იქნა აქციონერთა ერთგულების მოვალეობა ერთმანეთის მიმართ (BGH = JZ 1976, S. 561. VW-Audi/NSU), რამაც იურიდიულ ლიტერატურაში გარკვეული კრიტიკა გამოიწვია. 1988 წლამდე სასამართლო პრაქტიკა მხოლოდ აქციონერის სს-ის წინაშე ერთგულების მოვალეობას აღიარებდა. იხ.: Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2010), S. 76. შემდეგ ლინოტიპის ცნობილი გადაწყვეტილებით საბოლოოდ დამკვიდრდა ერთიანი სასამართლო პრაქტიკა და ითქვა, რომ ერთგულების მოვალეობა (საზოგადოების, საზოგადოებისა და მისი პარტნიორის და თანაპარტნიორებს შორის) არსებობს ყველა ტიპის საზოგადოებაში (როგორც ამხანაგურ, ისე კაპიტალურ გაერთიანებებში). BGHZ 103, 184 f. ასევე: BGHZ 142, 167, 169 = AG 1999, S. 517 f (სს ჰილგესის სახელთან

დაკავშირებული დავა); BGHZ 153, 47, 51 = AG 2003, S. 273 ff (სს ინგრამ-მაკროტონის გადაწყვეტილება); სულ ახლახანს ფრანკფურტის მიწის უმაღლეს სასამართლოს აგრეთვე აქვს მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც ეკონომიკისა და საბანკო სამართლის ჟურნალის (უწყებები) 2005 წლის ნომერშია განმარტებული: OLG Frank. = WM 2005, S. 2176 f.

- 16 **Verband.** გერმანულ სამართალში კორპორაცია კავშირის ძირითად სახეობად განიხილება. იხ.: Klunzinger, Eugen, Grundzüge des Gesellschaftsrecht, (2009), S. 160; Hirte, Heribert, Kapitalgesellschaftsrecht, 5. neu bearbeitete Auf., RWS Verlag, Köln 2006, S. 2; MünchKommAktG/Heider, (2000), §1 Rn. 14. ამიტომაც ამბობენ, რომ ერთგულების მოვალეობა დღეს უკვე კავშირის ერთ-ერთ სამართლებრივ პრინციპად არის აღიარებული. Henze/Notz in GrossKommAktG, Vorbem. §53a Rz. 13-15. ამის საფუძველს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 705-ე პარაგრაფი იძლევა, თუმცა, აღნიშნული ნორმა უფრო პერსონალური საზოგადოების პარტნიორთა შორის ერთგულების მოვალეობის საკანონმდებლო ბაზისად (საფუძვლად) განიხილება. Westermann in Bürgers/Körber, AktG, §53a Rn. 12. მაგრამ სააქციო სამართალში ამ პრინციპის გამოყენებას და, შესაბამისად, 705-ე პარაგრაფზე მითითებას თავისი იურიდიული გამართლება აქვს: სს-ის აქციონერები იმ საზოგადოების პარტნიორები არიან, რომელიც ერთიან მიზნის მისაღწევად შექმნილი (და ერთიან ინტერესზე დაფუძნებული. MünchKommAktG/Bungeroth, Band 1, 3. Auf., (2008), Vor. §53a Rn. 19.) წარმონაქმნია. ამ წარმონაქმნში კი, ადვილი შესაძლებელია, რომ უმრავლესობაში მყოფი პარტნიორის მხრიდან მოხდეს უმცირესობაში მყოფი აქციონერის ინტერესში ჩარევისა და მათი ხელყოფის ფაქტი. Maul in Müller/Rödter (Hrsg.), Beck'sches Hdb. der AG, §4 Rn. 81. ამის თავიდან აღსაკვეთად საჭიროა აღნიშნული ნორმის გამოყენებაც. თავის მხრივ, BGB-ს 705-ე და მომდევნო პარაგრაფები „საზოგადოების ცნებას“ განმარტავს. პრინციპში გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის აღნიშნული ნორმა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 930-ე მუხლს წააგავს, სადაც ერთობლივი საქმიანობის შინაარსია განსაზღვრული.
- 17 Langenbacher, Katja, Aktien- und Kapitalmarktrecht, (2008), S. 166.
- 18 ამ მოსაზრებიდან გამომდინარე, გასაზიარებელია, რომ ღია სს-ში აქციონერის ერთგულების მოვალეობა (მისი მასშტაბი) უფრო შეზღუდულია, ვიდრე დახურულ სააქციო კორპორაციაში. იხ.: მაგ.: Grunewald, Gesellschaftsrecht, (2008), S. 257.
- 19 Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2006), S. 109.
- 20 Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2010), S. 75.
- 21 Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2010), S. 75.
- 22 MünchKommAktG/Bungeroth, Band 1, 3. Auf., (2008), Vor. §53a Rn. 22.
- 23 იხ.: Henze/Notz in GrossKommAktG, Vorb. §53a Rz. 43; ასევე, MünchKommAktG/Bungeroth, Band 1, 3. Auf., (2008), Vor. §53a Rn. 24.
- 24 MünchKommAktG/Bungeroth, Band 1, 3. Auf., (2008), Vor. §53a Rn. 25.
- 25 იგულისხმება გერმანიის სააქციო კანონი. „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი თავის მე-3 მუხლის მე-8 პუნქტის ბოლო წინადადებაში აყალიბებს დომინანტი პარტნიორის ცნებას.
- 26 Schmidt, Karsten, Gesellschaftsrecht, (2004) S. 591, 807 ff.
- 27 BGHZ 129, 136, 143 ff; BGHZ 103, 184, 194 ff.
- 28 §§826, 242 BGB. Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2010), S. 76.
- 29 AktG §117 Abs. 1 Satz 1. "Wer vorsätzlich unter Benutzung seines Einflusses auf die Gesellschaft ein Mitglied des Vorstands oder des Aufsichtsrats, einen Prokuristen oder einen Handlungsbevollmächtigten dazu bestimmt, zum Schaden der Gesellschaft oder ihrer Aktionäre zu handeln, ist der Gesellschaft zum Ersatz des ihr daraus entstehenden Schadens verpflichtet".

- ³⁰ ეს დანაწევრება, ძირითადად, რაიზერის დასახელებულ ნაშრომს ეყრდნობა. Raiser/Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, (2010), S. 75.
- ³¹ იხ.: „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-8 პუნქტი.
- ³² Hüfner, Uwe, *AktG*, (2010), §117 Rn. 4, 7.
- ³³ Westermann in *Bürgers/Körber, AktG*, §117 Rn. 3.
- ³⁴ Raiser/Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, (2010), S. 75.
- ³⁵ BGHZ 103, 184-185.
- ³⁶ Geier, Bernd M., *Gestaltungsfreiheit und Gestaltungsgrenze der mitgliedchaftlichen Treupflicht des Aktionärs*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2007, S. 23.
- ³⁷ ერთი აქციონერის მიერ, რომელიც სს „ლინოტიპში“ მხოლოდ 4 აქციას ფლობდა.
- ³⁸ BGHZ 103, 185.
- ³⁹ Gleichbehandlungsgrundsatz.
- ⁴⁰ BGHZ 103, 193. ლოიალურობის, როგორც ერთგულების მოვალეობის შემადგენელი ნაწილის თაობაზე შეგიძლიათ იხ.: *Münch. Hdb. GesR III/Schiessl*, §32 Rn. 16.
- ⁴¹ იურიდიულ ლიტერატურაში გადანყვეტილების განმარტების თაობაზე იხ.: მაგ.: Raiser/Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, (2010), S. 711; Geier, *Treupflicht des Aktionärs*, S. 23-24; Wilhelm, Jan, *Kapitalgesellschaftsrecht*, 3. neu bearbeitete und erweiterte Auf., De Gruyter Recht, Berlin 2009, S. 336-337; და ა.შ.
- ⁴² Grunewald, *Gesellschaftsrecht*, (2008), S. 259. თუმცა, აღნიშნულ წიგნში პროფ. გრუნევალდის მიერ მიუხედავად იმისა, რომ ავტორი არსებითად ეთანხმება ამ გადანყვეტილებას, გარკვეული კრიტიკაა გამოთქმული. კერძოდ, აქ ის აზრია გატარებული, რომ სს-ში აქციის 4% მქონე პირს თითქმის არანაირი ქონებრივი უფლება არა აქვს. ზედმეტია საუბარი იმაზე, რომ საწარმოს გასხვისების დროს ასეთი რამდენიმე აქციის მფლობელი პირი კორპორაციის ქონების საერთოდ რაიმე ნაწილს მიიღებდა. ამიტომ მის მიმართ ერთგულების მოვალეობის დარღვევა, რბილად რომ ითქვას, ცოტა უხერხული იქნებოდა. Grunewald, *Gesellschaftsrecht*, (2008), S. 259. ასეთივე მიდგომის თაობაზე აგრეთვე: Wiedemann *JZ* 1989, S. 447 ff. პროფ. ვიდემანი ასევე ამატებს, რომ აღნიშნულ დავაში, შინაარსობრივი თვალსაზრისით, უმცირესობაში მყოფი აქციონერისათვის მთავარი იყო საწარმოს ქონების ნაწილზე უფლების მოპოვების შესაძლებლობის მინიჭების უზრუნველყოფა. თუმცა, მოსარჩელეს სასამართლოსაგან ეს უკანასკნელი არ მოუთხოვია. (მითითებულია: Grunewald, *Gesellschaftsrecht*, (2008), S. 259).
- ⁴³ *Sachsenmilch-Urteil*. BGHZ 138, 70 ff.
- ⁴⁴ BGHZ 138, 71 ff.
- ⁴⁵ დანვრილებით ამ გადანყვეტილების იურიდიული ასპექტების შესახებ: Wilhelm, *Kapitalgesellschaftsrecht*, (2009), S. 229, 337. ამ გადანყვეტილებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი ის იყო, რომ კაპიტალის შემცირების შედეგად, ძველი აქციების (გარკვეული რაოდენობის, მაგ., 10) ნაცვლად ახალი (მაგ., 3) აქციები უნდა განთავსებულიყო. უმცირესობაში მყოფი აქციონერები კი, ისეთ ვითარებაში ჩააგდეს, რომ მათ ძველი აქციების შემცირების შედეგად, ახალი აქციების გარდაქმნის შესაძლებლობა არ ჰქონდათ ან საამისო სახსრები არ გააჩნდათ.
- ⁴⁶ იგი ზემოთ ჩამოთვლილ პირველ მოთხოვნასთან შეიძლება ასოცირდებოდეს.
- ⁴⁷ Raiser/Veil, *Recht der Kapitalgesellschaften*, (2010), S. 77.
- ⁴⁸ ითარგმნება როგორც „ჩამკეტი უმცირესობა“.
- ⁴⁹ K. Schmidt/Lutter/Fleischer, *AktG*, §53a Rn. 50; Hüfner, *Komm. zum AktG*, (2010), §53a Rn. 17. ასეთ კონსტალაციას „შემთხვევით უმრავლესობას“

(Zufallsmehrheit) უნოდებენ. ეს განსაკუთრებით იმ შემთხვევაშია მნიშვნელოვანი, როდესაც მინორიტარი აქციონერი სხვა აქციონერთა მხრიდან ხმის უფლების გამოუყენებლობის დროს უმრავლესობის პოზიციაში ექცევა. Hüffer in FS Heinsius. vUTeB: Hüffer, AktG, (2010), §53a Rn. 17.

50 როგორც ეს კორპორაცია გირმესის საქმიდან გამომდინარე.

51 Raiser/Veil, Recht der Kapitalgesellschaften, (2010), S. 78.

52 ამასთან, მხედველობაში მიიღება გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 242-ე და 705-ე პარაგრაფები.

53 Schall in Spindler/Stilz, Komm. zum AktG, §117 Rn. 3.

54 Bürgers-Israel in Bürgers/Körber, AktG, §117 Rn. 1.

55 მესამე პირისათვის ამ უფლების მინიჭება განპირობებულია იმით, რომ იგი შესაძლოა წარმოადგენდეს საზოგადოების კრედიტორს. შესაბამისად, მისი ინტერესი იმაში გამოიხატება, რომ მას აქვს უფლება დაიკმაყოფილოს მოთხოვნა საზოგადოების ქონების ხარჯზე. ამიტომ საზოგადოებისათვის ზიანის მიყენებით შესაძლოა საფრთხე სწორედ საწარმოს ქონებას შეექმნას. აქედან გამომდინარე, ამ ნორმის შინაარსი გამიზნულია საზოგადოების „ქონების დაცვის სფეროსაკენ და ხელმძღვანელობის ავტონომიურობისაკენ“. Bürgers-Israel in Bürgers/Körber, AktG, §117 Rn. 1.

56 Bürgers-Israel in Bürgers/Körber, AktG, §117 Rn. 5. თუმცა აქ გათვალისწინებული უნდა იყოს ის გარემოება, რომ ზიანის მოთხოვნის დამყენებელი სუბიექტი შესაძლოა იყოს ასევე, საერთო კრებაც. ამიტომ ეს საკითხი გასათვალისწინებელია სააქციო კანონის 147-ე პარაგრაფთან ერთობლიობაში. Paschke in Schwerdtfeger, Armin (Hrsg.) Kompaktkommentar, Gesellschaftsrecht, Luchterhand 2007, §117 Rn. 6.

57 Schall in Spindler/Stilz, AktG, §117 Rn. 15.

58 OLG Bremen = AG 2002, S. 620.

59 Paschke in Armin Schwerdtfeger (Hrsg.) Kompaktkommentar, Gesellschaftsrecht, §117 Rn. 6.

60 Brüggemeier, AG 1988, S. 93, 96. vUTeB: Paschke in Armin Schwerdtfeger (Hrsg.), Kompaktkommentar, Gesellschaftsrecht, §117 Rn. 4.

61 Paschke in Armin Schwerdtfeger (Hrsg.), Kompaktkommentar, Gesellschaftsrecht, §117 Rn. 4.

62 Syndikatsvertrag. ამ შემთხვევაში ხმათა შეკვრის ხელშეკრულებას ნიშნავს.

63 სწორედ ამას შეიძლება აქ Spermiorität დაერქვას.

64 აღნიშნული გადაწყვეტილება სრულყოფილად შეგიძლიათ იხ.: BGH = ZIP 1995, S. 819 ff.

65 Wilhelm, Kapitalgesellschaftsrecht, (2009), S. 333.

66 Altmeppen, Holger, Treupflicht der Minderheitsaktionäre einer AG und Haftung des Stimmrechtsvertreters (Girmes), NJW 1995 (Heft 27), S. 1740.

67 Deutsche Bank AG.

68 Wilhelm, Kapitalgesellschaftsrecht, (2009), S. 333; Geier, Treupflicht des Aktionärs, S. 24.

69 საერთო კრებაზე მოპასუხის (ჰოფფმანის) მხრიდან გაკეთებულ იქნა განცხადება, რომ იგი, უკიდურეს შემთხვევაში მხარს დაუჭერდა ისეთ გადაწყვეტილებას, რომელიც ითვალისწინებდა კაპიტალის შემცირებას 5:3-ზე პროპორციით. WM 1995, 1, S. 883.

70 ამ გადაწყვეტილების აღნეროლობითი ნაწილი, გარკვეულწილად, მოკლედ ქართულადაც არის მოცემული. იხ.: ბ. კროპფ, პარტნიორის პასუხისმგებლობა, II გერმანულ-ქართული სიმპოზიუმი საკორპორაციო სამართალში, თბილისი, 2003, გვ. 249-261.

71 ეს მომენტი უშუალოდ უკავშირდება გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 179-ე პარაგრაფის პირველი აბზაცის გამოყენებას. გერმანიის სასამართლო პრაქტიკისა და იურიდიული ლიტერატურის მიერ აღიარებულია, რომ ის, ვინც გარიგებისამართლებრივი (ამ შემთხვევაში

- წარმომადგენლობითი) ურთიერთობიდან გამომდინარე, სხვა პირს ზიანს მიაყენებს, ხოლო დავალების გამცემის ვინაობის დასახელებისაგან თავს შეიკავებს, პასუხისმგებელი ხდება ზიანის ანაზღაურებაზე. Schramm in MünchKommBGB, 3. Auf., §179 Rn. 12; OLG Frankfurt a. Main = NJW-RR 1987, S. 914 ff.
- ⁷² Altmeyden, NJW 1995 (Heft 27), S. 1740.
- ⁷³ Flume, Werner, Die Rechtsprechung des II Zivilsenats des BGH zur Treupflicht des GmbH-Gesellschafters und des Aktionäers, ZIP 1995, S. 162. (insg. 161-167)
- ⁷⁴ GmbHR 9/1995, S. 665.
- ⁷⁵ Altmeyden, NJW 1995 (Heft 27), S. 1739.
- ⁷⁶ Altmeyden, NJW 1995 (Heft 27), S. 1739-1740.
- ⁷⁷ Flume, ZIP 1995, S. 166.
- ⁷⁸ იხ. მაგ.: Wilhelm, Kapitalgesellschaftsrecht, (2009), S. 333-336.
- ⁷⁹ Flume, ZIP 1995, S. 166-167.
- ⁸⁰ Flume, ZIP 1995, S. 167. ვრცლად BGH-ს აღნიშნული გადაწყვეტილების კრიტიკის შესახებ: Flume, ZIP 1995, S. 165-167; ასევე: Wilhelm, Kapitalgesellschaftsrecht, (2009), S. 334-336.
- ⁸¹ ე.წ. wirkungsbezogene Treupflicht.
- ⁸² იხ.: Dreher, Meinrad, Treupflichten zwischen Aktionären und Verhaltenspflichten bei der Stimmrechtsbündelung, ZHR 1993, S. 158-159; ასევე, Timm, Wolfram., WM 1991, S. 481 ff.
- ⁸³ Koalitionsaktionäre.
- ⁸⁴ Dreher, ZHR 1993, S. 158.
- ⁸⁵ ე.წ. Stimmrechtbündelung.
- ⁸⁶ Dreher, ZHR 1993, S. 158. ამიტომ დასძენს დრეერი, მცირე აქციონერს არ მიეკუთვნება ამ შემთხვევაში ის მინორიტარი პარტნიორი, რომელიც დამოუკიდებლად იბრძვის საერთო კრებაზე საკუთარი პოზიციის დასაფიქსირებლად და საკუთარი ინტერესისათვის. აქ გადამწყვეტი ის არის, რომ ასეთი აქციონერი სხვა უმცირესობაში მყოფ აქციონერებთან ერთად თავის ხმას არ გადასცემს სხვას და იგი ინდივიდუალურად პარალელურად აწარმოებს საკუთარი პოზიციის დაფიქსირებას. ასეთ აქციონერს „ოპონირებად მინორიტარ აქციონერს“ უწოდებენ. Dreher, ZHR 1993, S. 158-159.
- ⁸⁷ Dreher, ZHR 1993, S. 158. სწორედ ამიტომ არ გადასცეს აქციონერებმა ბოლო ჰოფმანს წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება ხმათა გამოყენების (Proxy Voting) თაობაზე?!
- ⁸⁸ WM 1995, 1, S. 885-886.
- ⁸⁹ WM 1995, 1, S. 886.
- ⁹⁰ WM 1995, 1, S. 885.
- ⁹¹ Altmeyden, NJW 1995 (Heft 27), S. 1740-1741.
- ⁹² Altmeyden, NJW 1995 (Heft 27), S. 1740. ვრცლად ამ გადაწყვეტილების განმარტების თაობაზე: Altmeyden, NJW 1995 (Heft 27), S. 1739-1750.
- ⁹³ ამ შემთხვევაში, აქცენტი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-8 მუხლზე გაკეთდებოდა. ამ მუხლის განმარტებისა და მისი „თამამად“ გამოყენების შესახებ შეგიძლიათ იხილოთ მაგ.: ალექსანდრე იოსელიანი, კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში (შედარებითსამართლებრივი გამოკვლევა), ჟურნალი „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 2007 სპეც. გამოცემა, გვ. 12-71.
- ⁹⁴ გერმანულისაგან განსხვავებით.
- ⁹⁵ იმავე შინაარსს შეიცავს ასევე, 53-ე მუხლის მე-4 პუნქტის ბოლო წინადადება.
- ⁹⁶ გერმანულ სამართალში ნახმარია სიტყვა "Verhalten".

97 ამ საკითხთან დაკავშირებით შეგიძლიათ იხ.: ირაკლი ბურდული, ქონებრივი ურთიერთობა სააქციო საზოგადოებაში (განსაკუთრებით მისი ჩამოყალიბების პროცესში), ქართული და ავსტრიული სამართლის მაგალითზე, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2008, გვ. 107-115.

98 AktG §117 Abs. (1).

99 საერთო კრებაზე განზრახ საკუთარი გამორჩენის (და მაგალითად, საზოგადოების დარჩენილი ქონების არსებითი ნაწილის დაუფლების მიზნით) მხარს დაუჭერს საზოგადოებისათვის საზიანო გადაწყვეტილებას.

100 რ. კნიპერი, უმცირესობაში მყოფი პარტნიორის უფლების დაცვა საქართველოს სამენარმეო სამართლის მიხედვით, საკორპორაციო სამართლის განვითარების პრობლემები საქართველოში, გერმანულ-ქართული სიმპოზიუმი, თბილისი, 2000, 7-8 მარტი, გვ. 95.
უმცირესობაში მყოფი აქციონერების უფლებების დაცვის თაობაზე ასევე: გ. ბახუტაშვილი, აქციათა მცირე პაკეტის მფლობელ აქციონერთა უფლებების დაცვა სააქციო საზოგადოება შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით, საკორპორაციო სამართლის განვითარების პრობლემები საქართველოში, გერმანულ-ქართული სიმპოზიუმი, თბილისი, 2000, 7-8 მარტი, გვ. 117-126; მ. მემარნიშვილი, მცირე აქციონერთა უფლებების დაცვა „სააქციო საზოგადოება შესახებ“ კანონის მიხედვით, საკორპორაციო სამართლის განვითარების პრობლემები საქართველოში, გერმანულ-ქართული სიმპოზიუმი, თბილისი, 2000, 7-8 მარტი, გვ. 127-131.
101 იხ.: რ. კნიპერი, უმცირესობაში მყოფი პარტნიორის უფლების დაცვა საქართველოს სამენარმეო სამართლის მიხედვით, გვ. 95.

COMMITMENT OBLIGATION – SCALE OF ACTION OF THE MAJORITY AND THE MINORITY WITHIN CORPORATE LAW

On the Example of German Law

IRAKLI BURDULI

Full Professor and Dean Faculty of Law

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

This article refers to a very interesting issue of commitment obligation known in the corporate law and unfortunately less developed in Georgia. The article describes the general standard of commitment obligation and provides the Georgian readers with the information about its scales, frames and the legal results in case of its violation. Based on its legal nature the public should also be considered as the legal category of commitments and bear legal status, therefore the protection of the rights of the participants of these relationships will be one of the central responsibilities of each participant. Honest relationship and protection of the rights and interests of the process participants is the milestone of the private law in general. The same is recognized by part 3, Article 8 of the Civil Code of Georgia. According to the mentioned article, participants of the private law relationships are obliged to fulfill the rights and responsibilities related to this relationship honestly. Accordingly the interrelationship between the public members and in front of the public shall be defined according to the honesty. The honest employment of the right and commitment to the duty in the corporate law is crucial and their violation leads to legal sanctions. The respect and observation of the given commitments is grounded on the agreement achieved between the partners. The Agreement serves as the bases for respect, protection and fulfillment of relevant rights and commitments. Disobedience and therefore unemployment of relevant sanctions leads the society members to act only according to their own interests. To avoid this, the corporate law has recognized the principle of commitment. Failure to observe the obligation of commitment in may serve as the bases f applying certain legal sanctions.

This article is composed of the following parts: I – Introduction, II – Basic part describing the general standard of commitment obligation, discussions on the abuse of voting rights by the partners resulting in the violation of the commitment obligation on the example of foreign judicial practice, III – Conclusion.